

Gjenopptakelseskommisjonen
v/Siv Hallgren
Postboks 8026 Dep
0030 Oslo
Sendt pr. e-mail: post@gjenopptakelse.no

Oslo, 9. april 2018
Dok.ref: 301138-504-6209218.1
Saksansvarlig advokat:
Cato Schiøtz

TORGENSEN-SAKEN: EN NÆRMERE DRØFTELSE AV HVILKEN BETYDNING AVGJØRELSEN INNTATT I RT. 2001 SIDE 1521 HAR FOR BEGJÆRINGEN OM GJENÅPNING AV 27. JUNI 2017

I Innledning

Det er – som tidligere påpekt – et gjennomgående trekk ved påtalemyndighetens holdning til gjenåpningsbegjæringene i Torgensen-saken at det anføres at det er "ikke noe nytt", underforstått at Gjenopptakelseskommisjonen bare kan henviser til tidligere avgjørelser.

Dette er feil.

Det vises til innlegg av 1. september 2017, som oppsummerer hovedpunktene for så vidt gjelder forskjellene på den nye begjæringen og tidligere begjæring.

Videre vises til begjæringens del 1 VI C, hvor vi på s. 31-41 behandler de fire kumulative vilkår for at kommisjonen bare kan henviser til tidligere vedtak – istedenfor å foreta en fornyet drøftelse av anførselene.

Vi har i tidligere innlegg gått gjennom tidligere vedtak og påvist at disse ikke har noen "overføringsverdi" ved vurderingen av den nye begjæringen.

- Helen Sæters avgjørelse av 31. august 2015 er drøftet i vår klage til Sivilombudsmannen, jfr. Bilagsbind E bilag 11.

Vi har der – etter vår mening - påvist klare lovanvendelsesfeil, saksbehandlingsfeil og uriktig bevisvurdering.

- Når det gjelder avgjørelsen av 8. desember 2006 har vi i fem innlegg til kommisjonen etter at begjæringen av 27. juni f.å. ble sendt, søkt å påvise at heller ikke dette vedtaket kan brukes som grunnlag for å unnlate å drøfte de anførselene som er fremmet i den nye begjæringen.

Vi viser særlig til de tre innleggene av 30. oktober f.å., 1. desember f.å. og 9. januar d.å, hvor vi i detalj gjennomgår 2006-vedtakets behandling av de tre sentrale tekniske bevis.

Videre viser vi til innlegget av 11. januar d.å., hvor vi gjennomgår spørsmålet om Torgersen hadde med seg en kvinne og påviser at drøftelsen av denne spørsmålsstillingen i 2006-vedtaket fremstår som både overflatisk og uriktig.

I tillegg har vi i innlegg av 12. januar d.å. påvist at kommisjonen i 2006-vedtaket ikke har foretatt en korrekt drøftelse av de subsumpsjonsspørsmål som oppstår i relasjon til straffe-prosessloven § 392, annet ledd og § 391 nr 3.

- Kommisjonens vedtak av 30. september 2010 inneholder ingen drøftelser som er av betydning for vurderingen av den nye begjæringen. Anførlene er helt forskjellige, og det er samme feil ved dette vedtaket som i kommisjonens avgjørelse av 8. desember 2006.

Formålet med nærværende redegjørelse er å foreta en tilsvarende gjennomgang av avgjørelsen fra Høyesteretts kjæremålsutvalg, inntatt i Rt. 2001. side 1521.

II Nærmere om kjæremålsutvalgets avgjørelse

- A. På side 1525 – 1534 gis det et resymé av *de anførsler* som ble gjort gjeldende på vegne av Torgersen.

Når man sammenligner disse anførlene med anførlene som er fremmet i begjæringen av 27. juni 2017, ser man at det er en rekke vesentlige forskjeller.

Dette gjelder for det første spørsmålet om *lovtolkning*, se del 4 og del 5 i vår begjæring, sammenholdt med de anførlene som ble gjort gjeldende i forbindelse med 2006-avgjørelsen, se side 1525 – 1527.

Også anførlene med hensyn til *bevisbedømmelsen* er helt forskjellige: Dette fremgår av en sammenligning av det som er anført i begjæringen del 2 og del 3 med oppsummeringen av anførlene på side 1527 – 1531.

Det kan således ikke være tvil om at det er vesentlige forskjeller med hensyn til det som ble fremmet forut for behandlingen i Høyesteretts kjæremålsutvalg og det som anføres nå. Dette gjelder både sakens hovedproblemstillinger, den rettslige analysen og bevisvurderingen.

Også våre anførsler med hensyn til de sentrale tekniske bevis er vesensforskjellige: Dette ser man når man sammenligner begjæringen del 2 C og D (henholdsvis barnålbeviset og tannbittbeviset) og del 3 C (avføringsbeviset), med sammendraget av anførlene fra Torgersens tidligere prosessfullmektig i utvalgets kjennelse på side 1531-1534.

- B. *Påtalemyndighetens anførsler* er inntatt i utvalgets avgjørelse på side 1534-1537. Disse anførlene var knyttet opp til de anførsler som da ble gjort gjeldende på vegne av Torgersen og dekker rimeligvis heller ikke de anførsler som ble gjort gjeldende i 27. juni 2017-begjæringen.

Vi viser særlig til det som anføres på side 1534 vedrørende påtalemyndighetens forsøk på å bortforklare det viktige forhold at Torgersens mor og søster bekreftet at Torgersen hadde med seg en kvinne hjem.

Påtalemyndighetens anførsler oppsummeres på følgende måte:

"En nærmere analyse av de protokollerte forklaringene om dette viser at hverken As mors eller hans søsters forklaringer er konsistente. Det antas at aktor for

lagmannsretten i 1958 prosederte på at A under sin tid hjemme natt til lørdag 7. desember 1957 brakte sin mor og eventuelt også sin søster inn i den forestilling at han hadde tatt med seg en kvinne hjem. (Vår understrekning). Heller ikke i dag er det lett å se det såkalte Gerd-alibi på en annen måte."

Dette understreker et viktig forhold som er presisert i forbindelse med drøftelsen av om Torgersen var alene da han returnerte til boligen i Tore Hund's vei 24, eller ikke. Påtalemyndigheten har *aldri* lagt til grunn at det foreligger noen form for samordning eller noen form for løgn fra den nærmeste families side: Det sentrale, hevdes det, er at Torgersen bløffet dem. Denne "bløff-teorien" er et sentralt forhold. I vår begjæring om gjenåpning og i vårt innlegg av 11. januar d.å. har vi i detalj påvist at denne bortforklaringen umulig kan være riktig.

Utvalgets drøftelse begynner på side 1537 og er delt opp i fire underpunkter:

- I punkt I foretas en generell behandling av hjemlene for gjenåpning.
- I punkt II drøftes bevisførselen under lagmannsrettssaken i 1958.
- I punkt III drøftes grunnlaget for vurderingen av gjenopptakelsesbegjæringen.
- I punkt IV – som begynner på side 1542 – inneholder utvalgets egentlige drøftelse.

Etter noen generelle kommentarer i *punkt IV 1* drøftes forholdet til straffeprosessloven § 391 nr 1, – som ikke er tema i nærværende sak – i *punkt IV 2*.

I *punkt IV 3* drøftes forholdet til § 391 nr 3 – jfr. side 1544 – 1565. Så å si hele drøftelsen refererer seg til de tre tekniske bevis. Særlig tannbittbeviset vies stor oppmerksomhet, og behandles på side 1552 – 1565, med andre ord over 13 sider.

Forholdet til straffeprosessloven § 392 annet ledd er helt summarisk behandlet, jfr. avgjørelsen *punkt IV 4.2*. (Andre forhold), jfr. side 1567.

III Nærmere om sammenligningen mellom anførselene i begjæringen av 27. juni 2017 og drøftelsen i Rt. 2001 side 1521 – vurderingen av drapstidspunktet

I begjæringens del 2 punkt I – IV (side 45 flg.) har vi analysert bevissituasjonen med hensyn til spørsmålet om Torgersen var i Skippergaten 6 b på tidspunktet for drapet.

- A. I punkt I har vi pekt på flere viktige generelle spørsmål, som *ikke var et tema* hverken i begjæringen forut for avgjørelsen i 2001 eller i selve avgjørelsen.
- B. I punkt II har vi analysert spørsmålet om det var Torgersen som ble observert ved Esther Olssons kiosk i Dronningens gate 25 like før kl 22.45.

Vi har i denne forbindelse søkt å påvise at Torgersen ikke kunne rekke å møte Rigmor Johnsen ved kiosken på det kritiske tidspunktet da Esther Olsson passerte.

Dette var ikke anført for Høyesteretts kjæremålsutvalg i 2001. Allikevel skriver utvalget på side 1540 under avsnittet «Bevisførselen under lagmannsrettssaken i 1958»:

«De mest sentrale vitnene med direkte observasjoner var for det første vitner som kjente Torgersen, og som hadde sett ham på vei østover i Karl Johans gate på et tidspunkt da han ville rekke å møte Rigmor Johnsen før hun gikk inn i Dronningens gate.»

Noen drøftelse av hvorvidt bevisførselen ga grunnlag for et slikt postulat er ikke gjort.

At Torgersen ikke kunne rekke å møte Rigmor Johnsen, var påberopt for Gjenopptakelseskommissjonen i 2006. Spørsmålet er behandlet kortfattet på sidene 496-497 i kommisjonens avgjørelse. Det er uttalt at det ikke var anført nye omstendigheter eller nye bevis, og at det «ble foretatt avstands- og tidsberegninger under etterforskningen». Men det er nå påvist at politiet gikk feil ved målingen av tidsforbruket fra Chat Noir til Grand, og at benyttet tid må ha vært 2-3 minutter lenger enn det som ble lagt til grunn. Dette er utvilsomt en ny omstendighet, og det må legges til at et tidsforløp på 2-3 minutter er av sentral betydning ved så små tidsmarginer som det her dreier seg om.

Vi har også foretatt en grundig analyse av det som er Torgersen-sakens nøkkelforklaring med hensyn til eksterne vitner: Esther Olssons beskrivelse av den mannen som gikk sammen med Rigmor Johnsen mot Rigmor Johnsens bopel, jfr. begjæringen side 56 flg. Denne beskrivelsen og – særlig – at mannen ikke snakket Oslo-dialekt, bekrefter at mannen ikke kan ha vært Torgersen.

Denne helt sentrale analysen er ikke berørt i 2001-avgjørelsen. Og Esther Olssons forklaring er ikke en gang nevnt.

- C. I punkt III har vi foretatt en nøye gjennomgang av de vitneobservasjonene som ble gjort med hensyn til den mannen som ble observert sammen med Rigmor Johnsen på strekningen Dronningens gate 25 – Skippergaten 6 b.

Vi har søkt å påvise at det er store uoverensstemmelser med hensyn til det som vitnene forklarer med hensyn til mannens utseende, klær, sko, frisyre m.v. i forhold til Torgersen.

Heller ikke denne analysen har man gått nærmere inn på i 2001-avgjørelsen.

På side 1565 uttaler utvalget:

"I sammenheng med dette har også lagmannsrettens inntrykk av de vitner som hadde observert B sammen med en mann i Dronningens gate og Skippergaten 6 b en times tid tidligere, hatt betydning for bevisvurderingen. For selv om disse vitnene hver for seg ikke sikkert har kunnet identifisere Torgersen som denne mannen, gir deres forklaringer samlet sett uttrykk for at offeret er sett sammen med en mann med adskillig likhet med Torgersen (vår understrekning)."

Dette er en helt uriktig oppsummering når man vurderer helheten i de aktuelle vitneprov, herunder Esther Olssons forklaring.

- D. I punkt IV har vi vurdert bevisene som refererer seg til åstedet og avdøde, og analysert hvorvidt disse bevisene tilsier at Torgersen var på åstedet.

1. Utgangspunktet for drøftelsen i IV er at det – ut fra en totalvurdering av C og D ovenfor – med en betydelig grad av sannsynlighet kan konstateres at det ikke kan ha vært Torgersen som fulgte Rigmor Johnsen til Skippergaten 6 b.

Dette er den riktige bakgrunnen å vurdere de etterfølgende tekniske bevis på.

Dette er ikke gjort hverken i 2001-avgjørelsen eller i andre avgjørelser.

2. I IV B gjennomgås noen *generelle forhold* som tilsier at Torgersen ikke var på åstedet.

Dette var intet tema i 2001.

3. I punkt IV C har vi gjennomgått *barnålbeviset*.

I begjæringen av 27. juni f.å. er drøftelsen av barnålbeviset delt i to:

Først en gjennomgang av de taktiske bevis, hvor det påvises at det på grunnlag av disse bevisene er sannsynliggjort at barnålene må stamme fra den tidligere eier, Eilif Støleggens, eiertid, jfr. side 85-87 i begjæringen.

Annet plantemateriale i lommene viser at dressens innehaver har vært ute i naturen. Med høy sannsynlighet er dette materialet og nålene kommet i dressen ved samme anledning. Da kan det ikke ha skjedd i Torgersens eiertid.

Nålene har mest sannsynlig havnet i dressen i forbindelse med Støleggens opphold under en gran i Sverige.

Denne analysen *har ikke tidligere vært foretatt*, og var heller ikke – rimeligvis – et tema i 2001.

Den andre delen av analysen av barnålbeviset er gjennomgangen av de sakkyndige erklæringene.

Utvalget fremhever at det er usannsynlig at Støleggen under sitt opphold i Sverige skulle få nåler i bukseoppbrettene som var «helt identiske med de nålene som skrev seg fra juletreet på åstedet.» Det er imidlertid ingen usannsynlighet i den likhet som er konstatert og det forhold at nålene kan referere seg til Støleggens eiertid.

Vi har i begjæringen påvist at konklusjonene i disse undersøkelsene ikke er uforenlige med konklusjonen med hensyn til de taktiske bevis, jfr. side 87-93 i begjæringen.

Barnålene i dressen var ikke uvanlige. De kan stemme fra et hvilket som helst grantre eller gren som har hatt dårlige vekstforhold.

Printz og Mork omtaler ikke sopp på dressnålene, mens sopp er konstatert på kjellernålene.

Det vesentlige poenget i denne forbindelsen er at barnålenes størrelse og art er fullt ut forenlig med at de stammer fra Støleggens eiertid: Det er således ingen motstrid mellom konklusjonene på de taktiske bevis og konklusjonen på de tekniske bevis for så vidt gjelder barnålbeviset.

I det følgende vil det bli påvist at disse problemstillingene ikke ble reelt vurdert av kjæremålsutvalget i Rt. 2001-1521.

Kjæremålsutvalget gjengir innledningsvis de sakkyndige rapportene fra 1958 og deler av sakkyndige rapporter innhentet i anledning av gjenopptakelsessaken,

henholdsvis fra Laane og Høiland for Torgersen, og Venn m.fl. for påtalemyndigheten.

Konklusjonen fra Venn m. fl. gjengis slik:

«De konkluderer med at Høiland og Laanes undersøkelser viser

«at så korte og tilspissete grannåler kan finnes mer eller mindre hyppig på trær i skogen. Men deres undersøkelse er ikke lagt opp slik at den gir noe grunnlag for å bedømme hvor vanlig slike nåler er, verken blant skogstrær eller juletrær. Deres undersøkelse bidrar ikke til å belyse sannsynligheten for at en person som ferdes i skogen, eller håndterer juletrær, skulle få fem slike spesielle nåler i buksebretten, og ingen andre.»»

Utvalget uttaler deretter at det etter dets oppfatning er klart mest sannsynlig at nålene på Torgersens klær kom fra treet på åstedet.

Begrunnelsen begrenser seg til følgende:

«Utvalget viser til at de slutninger som Høiland og Laane trekker på grunnlag av en sammenligning med sitt innsamlete materiale, ikke synes å kunne gi den samme sikkerhet som en undersøkelse av nålene fra dressen må antas å ha gitt. Utvalget viser ellers til uttalelsen fra skogforskerne og vil for sin del fremheve det usannsynlige i at Støleggen under sitt opphold i skogen i Sverige skulle få - og bare få - nåler i begge bukseoppbrettene og i jakkeinnerlommen som var helt identiske med de nålene som skrev seg fra (jule)treet på åstedet.»

Det første elementet i denne begrunnelsen er det vanskelig å forstå. Hvilken sikkerhet skulle en undersøkelse av dressnålene kunne gi? Høiland og Laane omtaler frekvensen av forekomsten av korte og tilspissete nåler. En undersøkelse av dressnålene kunne ikke bidratt til avklaring av dette spørsmålet. Det er enighet om at dressnålene ikke hadde kunnet skilles fra kjellernålene hvis de hadde blitt blandet sammen. I motsatt fall hadde hele barnålbeviset falt sammen, da dressnålene i så fall ikke hadde kunnet stamme fra juletreet i kjelleren.

Likheten har kjæremålsutvalget selv vist til i det andre elementet i begrunnelsen. Høiland og Laane har vist – for å bruke uttrykksmåten til Venn m. fl. – at «korte og tilspissete grannåler kan finnes mer eller mindre hyppig på trær i skogen». Det er senere ytterligere påvist av Halvorsen og Medbø – og akseptert av Venn m. fl. – at det ikke er noe særskilt ved trær eller grener med korte og tilspissete nåler. Venn m.fl. er gjengitt slik av Gjenopptakelseskommissjonen på side 250:

«Nåler av den aktuelle størrelsen er i et hvert fall ikke den vanligst forekommende i norsk skog, men finnes jevnt over på sine steder; på grener på spesielle trær eller på trær på særlige voksesteder. Derfor blir det nokså avgjørende hvilket sted man tar prøver fra i skog eller andre steder for å studere frekvensen av forekomsten av like nåler.»

Det er altså i dag bred faglig enighet om forekomsten av nåler som tilsvarer dressnålene og kjellernålene, noe utvalget ikke kan ha lagt til grunn i 2001.

Utvalget tar deretter opp det angivelig påfallende i likheten mellom dressnålene og kjellernålene, noe som anføres som et argument mot at nålene kan stamme fra Støleggens opphold under en gran i Sverige. Men dette er ikke mer påfallende enn at samtlige nåler kan stamme fra et enkelt undertrykt tre eller gren som Støleggen har benyttet som underlag eller som brensel til bålet. Det kan for øvrig ha vært atskillig flere nåler som ble hengende fast i dressen og som har falt av etter hvert. De fem dressnålene har alle befunnet seg på steder hvor de ikke ville falle av eller ut.

Vi kan i dag konstatere at det er vesentlige svakheter i utvalgets konklusjon om at barnålbeviset «ikke er vesentlig svekket» - så langt denne begrunnelsen rekker. Flertallet av de momenter som trekker i retning av at dressnålene ikke stammer fra juletreet i kjelleren – og at det er mer sannsynlig at det stammer fra Støleggens opphold under en gran i Sverige – er *ikke berørt*.

4. I del 2 IV D i begjæringen (side 184-116), behandles *tannbittbeviset* i detalj.

Våre anførsler vedrørende tannbittbeviset kan sammenfattes slik:

- a) De forskjellige tolkingene av overkjevessporene fra to sett av sakkyndige utelukker hverandre gjensidig, noe som i seg selv viser at Torgersen ikke kan ha vært biteren.
- b) De forskjellige tolkingene fra to sett av sakkyndige av merkene fra tennene i biterens overkjeve viser at disse tre bittmerkene ikke i noe tilfelle kan tillegges vekt i noen retning.
- c) Manglende bittspor etter biterens tann 42 (høyre sidefortann i underkjeven) viser at Torgersen ikke kan ha vært biteren.
- d) Avstanden mellom bittsporene 4 og 5 gir ikke i noe fall plass for Torgersens tann 42. Dette viser også at Torgersen ikke kan ha vært biteren.
- e) Torgersens tann 41 (høyre midtfortann i underkjeven) lå noe utenfor tann 31 (venstre midtfortann), mens bittmerkene 5 og 6 viser at biterens tann 41 lå noe innenfor tann 31. Dette viser ytterligere at Torgersen ikke kan ha vært biteren.
- f) Manglende samsvar mellom bittsporene 3 og 4 og Torgersens tenner 13 (høyre hjørnetann i overkjeven) og 43 (høyre hjørnetann i underkjeven) er vanskelig å forene med at Torgersen kan ha vært biteren.
- g) Manglende samsvar mellom avstanden mellom bittsporene 2 og 3 og avstanden mellom Torgersens tenner 12 (høyre midtfortann i overkjeven) og 13 (høyre hjørnetann i overkjeven) er vanskelig å forene med at Torgersen kan ha vært biteren..

Det vil i det følgende bli påvist at

- anførsel b har vært tillagt for liten vekt
- anførslene c og e har vært feilvurdert, og
- anførslene a, d, f og g ikke ble vurdert av kjæremålsutvalget

Kjæremålsutvalgets behandling av tannbittbeviset er oppsummert på sidene 114-115 i gjenåpningsbegjæringen 27. juni 2017 og på sidene 14-16 i vårt brev 5. januar 2018 til Gjenopptakelseskommissjonen. Den er grundig gjennomgått på sidene 60-63 i Lies utredning av 4. juni 2015.

Anførsel b

Når det gjelder anførsel b uttaler utvalget på side 1564 at uenigheten om hvilke tenner som har avsatt merkene over brystvorten er et moment som bidrar til å redusere vekten av tannbittbeviset «i forhold til det som ble lagt til grunn av de sakkyndige i 1958».

Dette momentet har en større betydning enn det utvalget legger til grunn.

Anførsel c

Når det gjelder anførsel c – det manglende sporet etter biterens tann 42 – nøyer utvalget seg med følgende kortfattede vurdering på 1560:

«De britiske sakkyndige har, i likhet med de tidligere rettsoppnevnte sakkyndige, konkludert med at mangelen på tydelig bittmerke etter høyre sidefortann ikke kan utelukke Torgersen som biter. Kjæremålsutvalget finner ikke grunnlag for å trekke denne konklusjonen i tvil.»

Som påvist i brevet 5. januar 2018, har ingen tidligere rettsoppnevnte sakkyndige kommet med den konklusjon som utvalget her tillegger dem.

På side 1564 uttaler utvalget videre:

«Det synes å være alminnelig enighet om at bittmerkene 4, 5 og 6 har størst bevisverdi og har vært de mest tungtveiende for alle de rettsoppnevnte sakkyndiges vurdering. Også når det gjelder disse merkene, knytter det seg imidlertid usikkerhet til bedømmelsen. Dette gjelder dels at det bare er et utydelig merke etter høyre sidefortann i underkjeven, dels at merke 5 og 6 er forskjøvet i relasjon til hverandre omvendt av forholdet mellom As to midtre fortenner.»

Etter utvalgets oppfatning har de britiske sakkyndige i og for seg gitt rimelige forklaringer på hvorledes disse uoverensstemmelser kan være oppstått. Når imidlertid usikkerheten på disse punkter ses i sammenheng med den uenighet som har hersket blant de sakkyndige om hvilke tenner som har avsatt bittmerkene over brystvorten, og med den usikkerhet som ifølge Den rettsmedisinske kommisjon generelt er knyttet til dette området av rettsodontologien, finner utvalget at vekten av tannbittbeviset må reduseres i forhold til det som ble lagt til grunn av de sakkyndige i 1958. Utvalget finner at tannbittbeviset fremdeles trekker i retning av at A er biteren, men at dette ikke er vesentlig mer sannsynlig enn at han ikke har avsatt bittmerket.»

Det er med andre ord understreket at det hefter usikkerhet ved spørsmålet om spor etter tann 42 og ved forholdet mellom bittmerkene 5 og 6 og Torgersens tenner 31 og 41, og at denne usikkerheten må medføre ytterligere reduksjon av vekten av tannbittbeviset.

Det er uklart hva utvalget sikter til med henvisningen til bittmerke 4. Ingen av de sakkyndige har ansett dette bittmerket som tungtveiende eller i det hele tatt vist til trekk ved det.

Når det gjelder det manglende sporet etter tann 42, har vi tidligere trukket frem en rekke momenter i tilknytning til dette spørsmålet, og som - i et hvert fall sett under ett - viser at bittmerkene ikke kan være avsatt av Torgersens tenner. Vi viser til følgende:

- I utgangspunktet krever det en plausibel forklaring hvis en tann som står høyere enn nabotannen, og også har en antagonist i overkjeven, ikke har avsatt merke. Det er klart mest sannsynlig at det manglende sporet etter tann 42 skyldes at biteren enten ikke hadde denne tannen, eller hadde en tann 42 med biteflate som lå vesentlig lavere enn de tilstøtende tenner 41 og 43, altså et annet tannsett enn Torgersens. At det kan la seg gjøre å konstruere en anstrengt forklaring på samsvar, slik MacDonald og Whittaker har gjort, endrer ikke på dette. Det er en vesentlig svakhet at utvalget ikke har foretatt noen vurdering av hva som er den mest sannsynlige forklaringen på det manglende sporet etter tann 42, men uten videre akseptert de sakkyndiges påstand.
- Hvis det hadde vært et merke i brystet som kunne tolkes som spor etter tann 42, ville Strøm ha sett det og bemerket det før han skar av brystet, jf. hans merknad om et mulig bittmerke 7.
- Det er i seg selv påfallende at bare de sakkyndige som mener at Torgersen er biteren, mener å ha sett noe som kan tolkes som et merke etter tann 42. Samtidig har Flood gitt en rasjonell forklaring på en mulig fure inn mot tann 41. Det er like påfallende at MacDonald og Whittaker i tilknytning til bittmerke 2 uttaler at uoverensstemmelser som Senn har påpekt, er trekk ved «omkringliggende vev, hudfolder og en skade» (side 1559, tredje siste avsnitt), mens disse alternativene i det hele tatt ikke blir nevnt av dem eller av utvalget når det gjelder det påståtte merket etter tann 42.
- Når samtlige artikulatortforsøk som var gjennomført på tidspunktet for kjæremålsutvalgets avgjørelse - med unntak av enkelte av de som Whittaker har forklart at han og MacDonald hadde utført - viser spor etter tann 42, trekker dette klart i retning av at tann 42 hos Torgersen ville ha avsatt merke - uansett de kritiske merknadene som MacDonald og Whittaker har fremsatt til artikulatortforsøkene.
- Selv om det ikke kunne forventes at biterens tann 42 ville ha avsatt et merke som ga et fotografisk avtrykk av tannen, må det legges til grunn at denne tannen hos en biter med et tannsett som tilsvarte Torgersens, ville ha etterlatt et ganske annerledes og tydelig avtrykk.

For øvrig viser vi til den omfattende gjennomgangen av dette beviselementet på sidene 15-16 og 91-98 i Lies utredning, på sidene 108-110 i gjenåpningsbegjæringen 27. juni 2017 og i brevet 5. januar 2018.

Anførsel e

Når det gjelder anførsel e – at forholdet mellom bittmerkene 5 og 6 på den ene siden og Torgersens tenner 31 og 41 på den andre siden viser at han ikke kan være biteren – har utvalget uttalt at det knytter seg usikkerhet til bedømmelsen, idet «merke 5 og 6 er forskjøvet i forhold til hverandre omvendt av forholdet mellom Torgersens to midtre fortenner.»

Utvalget aksepterer altså at denne forskyvningen er en realitet. På side 1560 gjengis de britiske sakkyndiges uttalelse om at forskyvningen skyldes at «det først og fremst er tungesiden på skjærekanten til høyre midtre fortann som har avsatt merke 5, mens leppesiden på venstre midtre fortann avtegnes i merke 6». Utvalget har uttalt at det anser dette som en plausibel forklaring på hvordan uoverensstemmelsen har oppstått.

Men her er situasjonen at det er påvist av Senn og Medbø at de britiske sakkyndiges tolking er positivt gal. Bittmerkene viser begge skjærekanter fra begge disse tennene, og bekrefter derfor også at biterens tann 41 lå noe innenfor tann 31, mens Torgersens tann 41 (høyre midtfortann i underkjeven) lå noe utenfor tann 31 (venstre midtfortann). Her har kjæremålsutvalget grepet fullstendig feil. Senns påvisning av at denne forklaringen ikke kan være riktig, er ikke nevnt eller kommentert. Utvalgets formulering avslutningsvis synes å tyde på aksept av at dette trekket – rett tolket – er tilstrekkelig til å vise at Torgersen ikke kan ha vært biteren.

Anførselene a, d, f og g

De øvrige anførselene som er gjengitt foran, er ikke nevnt eller kommentert av kjæremålsutvalget.

Som påpekt i brevet 5. januar 2018 er en ytterligere vesentlig svakhet ved kjæremålsutvalgets avgjørelse at utvalget unnlater å vurdere forekomsten – og betydningen – av tannslitasje, og at angivelige likheter blir påpekt uten statistisk kunnskap om forekomsten av slike trekk ved tannsettet i befolkningen.

Det hefter således vesentlige svakheter ved Høyesteretts kjæremålsutvalgs vurdering av tannbittbeviset i 2001. Dette innebærer at denne delen av utvalgets avgjørelse ikke kan tillegges vekt ved dagens vurdering av tannbittbeviset.

5. I punkt IV E behandles *blodbeviset*.

Dette er ikke behandlet i 2001-avgjørelsen. Den sentrale sakkyndige uttalelse om dette er innhentet etter utvalgets avgjørelse, jfr. konklusjonen til professor dr.med. Frank Brosstad av 21.11.2002, som konkluderer med at en person som har anbrakt en blødende person i kjelleren nødvendigvis må ha fått offerets blod på hud/klær/sko, hvis ikke handlingen var nøye "meditert og planlagt".

6. Heller ikke de forhold som er påpekt under punkt F (Andre forhold) ble tematisert i 2001.
7. Det må foretas en totalvurdering av det som er anført i gjenåpningsbegjæringens del II IV B-F. Som man ser er det flere vesentlig nye anførsler som er blitt gjort gjeldende i den nye begjæringen, og utvalgets behandling av de to tekniske bevis som refererer seg til denne delen av kronologien er ikke forenlige med det vi i dag kan konkludere med.

IV Nærmere om sammenligningen mellom anførselene i begjæringen av 27. juni 2017 og drøftelsene i Rt. 2001 s. 1521 – vurdering av brannstiftelsen

I begjæringens del 3 (s. 141 flg.) har vi analysert bevissituasjonen med hensyn til spørsmålet om Torgersen var i Skippergaten 6 b på tidspunktet for brannstiftelsen.

- A. I del 2 V har vi foretatt en grundig drøftelse av klokkeslettet for når Torgersen kom hjem til bopel drapsnatten. Dette er et helt sentralt spørsmål som – så vidt vi kan se - *hverken har vært stilt eller drøftet tidligere.*

I utvalgets avgjørelse fra 2001 er ikke spørsmålet reist. Utvalget nøyer seg med en kort henvisning til Johanne Olsens forklaring som ikke settes inn i en bredere bevissammenheng.

Johanne Olsens forklaring er grundig gjennomgått i begjæringen side 131–135.

Vi kan derfor konstatere at denne drøftelsen er helt ny i forhold til utvalgets avgjørelse, og at utvalgets drøftelse av betydningen av Johanne Olsens forklaring heller ikke fremstår som særlig grundig.

- B. Påtalemyndighetens overordnede teori

Påtalemyndighetens overordnede teori – som utvalget legger til grunn – er at Torgersen returnerte til bopel for å hente fyrstikker.

Usannsynligheten av denne teorien er behandlet i begjæringens del 3 IV B.

Her inviteres det til at man skal legge til grunn en rekke forhold som må anses for å være usannsynlig. Disse er også fremhevet i innlegget av 12. januar d.å., side 87 i tilleggsutdraget.

Dette var ikke et tema ved behandlingen i 2001.

- C. Torgersens opphold på bolig

Her har vi i begjæringen drøftet en rekke sentrale underpunkter:

1. Hvor lenge er det sannsynlig at oppholdet varte?

Dette er ikke problematisert av utvalget.

2. Hadde Torgersen med seg en kvinne eller ikke? Dette er ett av de helt sentrale punkter i begjæringen – jfr. del 3 V og vårt innlegg av 11. januar d.å. – jfr. side 60 flg. i tilleggsutdraget.

I 2001 foretok man ingen drøftelse av dette forholdet. Utvalget nøyer seg med noen korte bemerkninger på side 1565, hvor det anføres at Torgersens forklaring er lite troverdig, først og fremst fordi den aktuelle kvinnen ikke lot seg identifisere.

Vi kan således konstatere at vi på dette punkt står overfor en helt ny analyse, og at den ene setningen som man finner i utvalgets avgjørelse tillegges vesentlig for stor vekt – det henvises til begjæringens del 3 V G, hvor bevisverdien av dette forholdet drøftes.

3. I begjæringen del 2 III C – side 71 – foretas en analyse av vitneforklaringene med hensyn til hva Torgersens mor og søster henholdsvis så og hørte da Torgersen forlot bopel ca kl 00.30. drapsnatten. *Dette helt sentrale forholdet har konsekvent blitt neglisjert* ved tidligere vurderinger av om Torgersen var alene eller ikke.
4. I del 3 V E (side 181-182) påvises det at det må anees for å være svært lite sannsynlig at morens og søsterens forklaringer kan bortforklares ved at de var et offer for Torgersens bløff.

Som nevnt på side 182 er det direkte spekulativt og lite sannsynlig at deres forklaringer med hensyn til hva de *så og hørte* kan bortforklares som et resultat av suggestjon/bløff.

Dette var ikke et tema i 2001-avgjørelsen.

Dette er et helt grunnleggende premiss for påtalemyndighetens bortforklaring – som må underkastes en grundig analyse.

5. Vi kan således konkludere med at dette avsnittet i begjæringen av 27. juni f.å. er for alle praktiske formål helt nytt i forhold til det som drøftes av utvalget.

D. Torgersens retur til sentrum

Bevisverdien av dette leddet i kronologien er drøftet i begjæringen del 3 III B og C. *Denne delen av bevisførselen er ikke behandlet av utvalget.*

E. Bevissituasjonen knyttet til kjelleren i Skippergaten 6 b er behandlet i del 3 IV, se særlig punktene B (fyrstikkbeviset) og C (avføringsbeviset).

Fyrstikkbeviset var intet tema i 2001-avgjørelsen, men er et sentralt moment ved vurderingen av Torgersens skyld.

V Særlig om avføringsbeviset

Avføringsbeviset behandles av kjæremålsutvalget og er en sentral del av utvalgets premisser. Vi skal derfor foreta en grundig gjennomgang av dette og sammenholde det med dagens anførsler og konklusjoner.

A. Våre anførsler vedrørende avføringsbeviset kan sammenfattes slik:

1. Det er ikke likhet mellom prøvene fra Torgersens sko og fra fyrstikkesken og lommen på den ene siden, og prøvene fra åstedet på den andre siden.

- Det ble funnet hår i turnskoprøven. Prøvene fra åstedet inneholdt ikke hår.
- Det ble ikke funnet hår eller hvetecceller i fyrstikkeskefragmentet og lommefragmentet.

Det bestrides ikke at avføringen på åstedet stammer fra avdøde.

2. Det er vist til og sannsynliggjort alternative kilder til turnskoprøven og fyrstikkeske- og lommefragmentene. Følgende forhold er fremhevet:

- Erter og bønner var en vanlig del av kostholdet på 1950-tallet
- Aasers luktprøve – det eneste grunnlaget for å bygge på at turnskoprøven er menneskeavføring – er uten verdi.
- Turnskoprøven kan like gjerne stamme fra hundeavføring som Torgersen har tråkket i på Ola Narr eller annet sted hvor hunder er blitt luftet.
- Hunder ble foret med middagsrester på 1950-tallet.
- Fyrstikkeskefragmentet og lommefragmentet kan like gjerne ha sammenheng med dårlig hygiene fra Torgersen selv – for fyrstikkeskefragmentets vedkommende alternativt fra broren Lorang.

B. Det vil i det følgende bli påvist at *ingen av disse problemstillingene har vært vurdert av Høyesteretts kjæremålsutvalg ved behandlingen i Rt-2001-1521.*

1. Torgersens anførsler for kjæremålsutvalget er gjengitt slik på side 1531-32:

«Det er vanskelig å komme utenom som en nærliggende mulighet at avføring som stammet fra åstedet og den drepte, ble påført As sko og klær mv. under håndteringen på Kriminallaboratoriet.

...

For at avføringsbeviset skal være holdbart, må man vite: om avføringen på turnskoen var fra menneske eller dyr, om avføringen fra åstedet var fra avdøde, om celler fra erteskill og hvete i avføringen på turnskoen viste at det var identitet med avføringen fra åstedet, og ikke bare at det kunne være det, om all avføring både fra turnskoen og fra fyrstikkeske og bukselomme hadde samme opphav, inklusive at all avføring fra turnskoen funnet på forskjellige steder hadde samme opphav.

Det må legges til grunn at avføringen på åstedet ikke var fra B. Innholdet i avføringen er ikke forenlig med det hun hadde spist den dagen drapet skjedde. Rapportene om funn av avføring på hennes klær og kropp tyder på at avføringen ikke fantes der den etter naturens orden skulle være om den var fra henne. Det er spesielt bemerkelsesverdig at det ikke ble funnet avføring på hennes truse.»

Her er det altså fokusert på etterfølgende manipulering av avføringsbeviset, og på at avføringen på åstedet ikke har vært fra Rigmor Johnsen. I tillegg er det pekt på ytterligere tre aktuelle problemstillinger, men det kan ikke sees å være anført noe konkret i tilknytning til disse problemstillingene.

2. Kjæremålsutvalget går på sidene 1550-1551 gjennom deler av de sakkyndige erklæringene fra 1957-1958 vedrørende avføringsbeviset. Deretter gjengis anførselen om at avføring er påført skoen under håndteringen på Kriminallaboratoriet, hvoretter utvalget fortsetter:

«Kjæremålsutvalget bemerker at det ikke er anført noe i forbindelse med avføringsbeviset som kan anses som nye omstendigheter eller nye bevis etter § 391 nr. 3. Det dreier seg utelukkende om nye vurderinger av beviset på grunnlag av de sakkyndiges uttalelser, og vurderinger av de sakkyndiges arbeid, som hevdes å være lite tilfredsstillende. Utvalget kan heller ikke se at det er anført noe som svekker verdien av avføringsbeviset. For så vidt gjelder bedømmelsen av de sakkyndiges arbeid, viser utvalget til sine generelle bemerkninger om sakkyndige uttalelser i saken og til lagmannsrettens avgjørelse. Også for øvrig er utvalget enig i lagmannsrettens vurderinger.»

Utvalget kommenterer deretter – og avviser – anførselen om at avføring er blitt påført skoen under håndteringen på Kriminallaboratoriet, og avslutter:

«I kjæremålet rekker Torgersen særlig frem at avføringen i saken ikke er fra offeret, som i stedet må ha fått den på seg på åstedet. Kjæremålsutvalget viser til lagmannsrettens kjennelse og tilføyer at det under enhver omstendighet er vanskelig å se at dette har interesse så lenge det kan konstateres likhet mellom prøvene fra åsted og offer og fra Torgersen.»

Henvisningene til lagmannsrettens kjennelse gjør det nødvendig med en gjennomgang også av denne.

3. Torgersens anførsler om avføringsbeviset er blant annet gjengitt slik:

«Det kan ikke konstateres om prøvene fra skoen stammet fra menneske- eller dyreavføring. Professor C S Aasers erklæring av 22 desember 1957 om at det var sannsynlig at prøven stammet fra et menneske, bygger på lukte-prøver, noe som synes lite vitenskapelig. Professor Aasers konklusjon bygger på et for dårlig grunnlag....Avføringen stammer fra forskjellige kilder, noe som også bestyrkes av amanuensis Anton Skulbergs brev av 20 desember 1957.»

Deretter omtales muligheten for at avføring kan ha smittet over på skoen.

To sentrale forhold – uholdbarheten av Aasers luktprøve og betydningen av hårene i turnskoprøven – har altså vært fremhevet fra Torgersens side.

Lagmannsretten gjengir innledningsvis deler av de sakkyndige uttalelsene fra 1957-58, et utsnitt av Høyesteretts kjæremålsutvalgs kjennelse fra 1976, og noen hovedtrekk fra den sakkyndige utredningen fra Laane og Høiland, herunder fem alternative hypoteser som disse to har oppstilt på grunnlag av det foreliggende materialet.

Noen drøftelser av Torgersens anførsler foretas ikke. Lagmannsretten nøyer seg med følgende:

«Lagmannsretten kan ikke se at Laanes og Høilands uttalelser eller det som ellers er anført fra forsvarerne vedrørende «avføringsbeviset» kan gi grunnlag for gjenopptakelse, verken isolert sett eller sett i sammenheng med de øvrige

omstendigheter i saken. Når det gjelder innvendingene mot de tidligere sakkyndiges rapporter vier retten bl a til at erklæringene er avgitt til påtalemyndigheten i forbindelse med etterforskningen, og at det under hovedforhandlingen i juni 1958 har skjedd en utfylling og presisering fra de sakkyndige i forhold til det som framgikk av de tidligere rapporter.»

Når det gjelder henvisningen til «utfylling og presisering» under hovedforhandlingen i 1958, er det grunn til å minne om at det er påvist tidligere at det har vært akseptert fra forsvarerens side at turnskoprøven har vært menneskeavføring. Da kan det neppe ha funnet sted noen diskusjon om Aasers luktprøve eller om betydningen av hårene i turnskoprøven. At fyrstikkeskefragmentet og lommefragmentet ikke inneholdt hvetecceller, er også påvist først i forbindelse med foreliggende gjenåpningsbegjæring.

4. Det kan etter dette konstateres at verken Høyesteretts kjæremålsutvalg eller lagmannsretten har foretatt noen form for realitetsvurdering av – eller i det hele tatt omtalt – de anførsle som nå er trukket frem som sentrale i forbindelse med avføringsbeviset, og som viser at det i dag er uten verdi.

5. Konklusjon

Vi kan konkludere med at det også på dette punkt er en rekke nye anførsler som ikke har vært vurdert av kjæremålsutvalget, og de få punktene som er vurdert har i dag en svært begrenset verdi.

VI Subsumpsjonen – vilkårene for gjenåpning

I del 4 har vi i detalj gjennomgått vilkårene i straffeprosessloven § 392, annet ledd.

Utvalgets drøftelse av denne bestemmelsen innskrenker seg til noen ganske få linjer, som er helt overflatiske.

I del 5 har vi i detalj gjennomgått straffeprosessloven § 391 nr 3.

Det er et sentralt poeng at man ikke bare må vurdere bevisverdien av nye omstendigheter og nye bevis isolert, men at dette må sees i sammenheng med *bevissituasjonen for øvrig*.

Vi har derfor i begjæringen lagt stor vekt på å analysere *også* den øvrige bevissituasjon, som er helt sentral ved den totalvurdering som skal foretas.

For øvrig henvises det til professor dr. juris. Alf Petter Høgbergs artikkel i Lov og Rett 2015 side 441, hvor han har drøftet tolkningen av § 391 nr. 3, som er helt i samsvar med den lovtolkning som vi har lagt til grunn i begjæringen.

VII Konklusjon

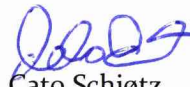
De fire vilkår - som det ble henvist til innledningsvis - med hensyn til når kommisjonen kan unnlate å foreta en ny drøftelse og bare henviser til tidligere drøftelser, viser at kommisjonen

på samtlige punkter må gå inn i dagens anførsler, som på punkt etter punkt er vesentlig forskjellig fra de som ble fremmet i 2001.

Kommisjonen må derfor foreta en helt ny drøftelse og en helt ny gjennomgang av de anførsler som ble fremmet i begjæringen av 27. juni f.å.

Oslo, den 9. april 2018

ADVOKATFIRMAET SCHJØDT AS

Cato Schiøtz
advokat

CC: Statsadvokat Lars Erik Alfheim, post.oslo@statsadvokatene.no